บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายแม่บทด้านการศึกษาฉบับแรกของไทย ประกอบด้วยสาระสำคัญเกี่ยวกับความมุ่งหมายและหลักการ สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทุกด้าน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีความสามารถและมีความสุข ซึ่งในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังดังกล่าวได้ การปฏิรูปวิชาชีพครูถือว่าเป็นกลไกหลักในการปฏิรูปการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นผู้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคนหากต้องการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สิ่งสำคัญ คือ ต้องพัฒนาคุณภาพของครูก่อน (ชำนาญ อริยะกุล. 2540 : 24 – 29)

ในการพัฒนาครูเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ให้เป็นไปตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด และฝึกปฏิบัติให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ โดยการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุลสอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องส่งเสริมให้ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว แต่ในการจัดการเรียนการสอนปัจจุบัน พบว่า ยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ครูยังไม่อุทิศตนให้กับอาชีพอย่างแท้จริง ถือว่าอาชีพครูเป็นอาชีพรองไม่ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ตลอดจนไม่สามารถทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีตามที่สังคมต้องการได้ (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2539 : 67) ครูและบุคลากรบางส่วนขาดความรู้ความสามารถ ทักษะในการจัดการเรียนการสอนขาดจิตสำนึกและจิตวิญญาณของความเป็นครู (อรวรรณ สุนทรชัย. 2543 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ (สัญญา ณ พิบูลย์. 2538 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูมีการพัฒนาตนเองน้อย เนื่องจากขาดนิสัยรักการศึกษาค้นคว้า ไม่ชอบใช้สื่อการสอนหรือวิธีการสอนที่แปลกใหม่ เพราะมองไม่เห็นความจำเป็น ขาดความรู้หรือขาดสื่อและขาดเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู อาจารย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ปัญหาคุณภาพของครูผู้สอนดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543 : 8) จึงได้กำหนดแนวทางในการปฏิรูปวิชาชีพครูขึ้นมาตรการหนึ่งที่คาดว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมการสอนที่เน้นการให้ความสำคัญในตัวผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ครูเก่งครูดีเป็นครูแกนนำเพื่อเป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่เพื่อนครูด้วยกัน ซึ่งจะเป็นพลังผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกแห่งทั้งในห้อง ในชุมชนและท้องถิ่น จากมาตรการดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยการจัดทำโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ และมีการดำเนินการในทุกสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ คือการสรรหาครูแกนนำจากครูดีเด่น และครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน จำนวนประมาณร้อยละ 10 จากนั้นจึงพัฒนาด้วยกระบวนการและหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับทุกสังกัดได้คิดค้นและตกลงใช้ร่วมกันเพื่อสร้างครูแกนนำให้เป็นครูต้นแบบสำหรับการขยายผลต่อไปยังครูเครือข่ายด้วยวิธีกัลยาณมิตรนิเทศในสัดส่วน 1 : 5 ซึ่งจะส่งผลให้ครูเครือข่ายได้พัฒนาตนเป็นครูแกนนำ และในปีต่อๆ ไปก็จะใช้วิธีการเดียวกันนี้เพื่อพัฒนาครูที่เหลือทั้งหมดทุกคน อันจะเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบทั่วประเทศ

กรุงเทพมหานครที่มีหน้าที่จัดการศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีโรงเรียนในสังกัด 431 โรงเรียน ครูสายปฏิบัติการสอนประมาณ 12,000 คน โดยมีสำนักการศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาการจัดการศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว เพื่อให้การปฏิรูปการเรียนรู้ของกรุงเทพมหานครเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรมีโครงการพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในส่วนของสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เริ่มโครงการนี้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2543 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ

1.1.1 เพื่อพัฒนาครูแกนนำให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์ การปฏิรูปการเรียนรู้ สามารถปฏิบัติจริงจนเป็นครูต้นแบบถ่ายทอดวิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้

1.1.2 เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาและศึกษานิเทศก์ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการของครูแกนนำและครูต้นแบบ เพื่อให้เกิดความสามัคคี รวมกำลังในการปฏิรูปการเรียนทั้งสถานศึกษา

1.1.3 เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางวิชาการของครูแกนนำและครูต้นแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1.1.4 เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครูแกนนำและครูต้นแบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับระบบการบริหารงานบุคคล ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. 2543 : 1)

จากการดำเนินงานโครงการการพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงการพัฒนาตนเองของครูแกนนำในสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม และสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยอื่นๆ ในอันที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นไปตามแนวทางที่คาดหวังต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาการพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาเพื่อนครู

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 3 ด้าน คือ ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนและด้านการพัฒนาเพื่อนครู จำแนกตามสำนักงานเขตและประสบการณ์ในการสอน

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม สังกัดกรุงเทพมหานคร

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

1.3.1 ผลจากการศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับสำนักการศึกษากรุงเทพมหานครและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการวางแผนปรับปรุงและการพัฒนาการปฏิบัติงาน

1.3.2 ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงการบริหารบุคลากร เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน

1.3.3 ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองในด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

1.3.4 ทำให้ทราบความแตกต่างด้านประสบการณ์ที่มีผลต่อด้านการพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาเพื่อนครูศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขตมีนบุรี และสำนักงานเขตหนองจอก ในปีการศึกษา 2546

1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูแกนนำสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรีและสำนักงานเขตหนองจอก รวม 50 โรงเรียน จำแนกเป็นเขตมีนบุรี 13 โรงเรียน จำนวน 40 คน เขตหนองจอก 37 โรงเรียน จำนวน 115 คน รวมครูแกนนำทั้งหมด 155 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้ประชากรทั้งหมด

1.6 ตัวแปรที่ศึกษา

1.6.1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1) สำนักงานเขต จำแนกเป็น
   (1) เขตมีนบุรี
   (2) เขตหนองจอก
2) ประสบการณ์ในการสอน จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ
   (1) น้อยกว่า 5 ปี
   (2) 5 ปีขึ้นไป

1.6.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การพัฒนาตนเองของครูแกนนำ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ด้าน คือ

1) ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล
2) ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน
3) ด้านการพัฒนาเพื่อนครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเกณฑ์ประเมินของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 5 – 6) คือ ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และด้านการพัฒนาเพื่อนครู ดังภาพต่อไปนี้

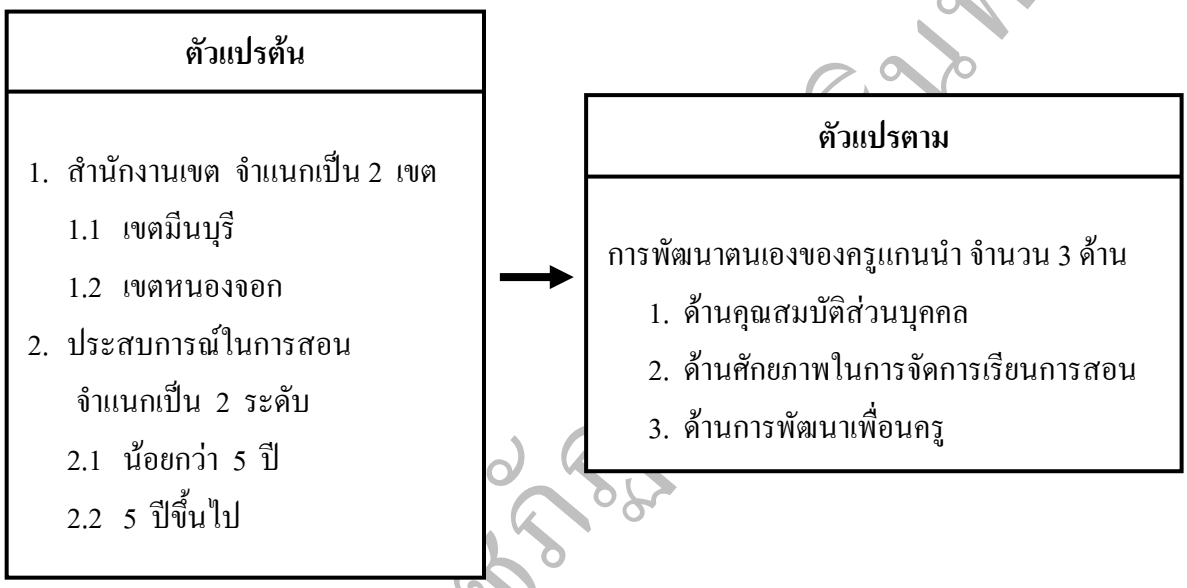

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.7 สมมติฐานของการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ได้ตั้งสมมติฐานดังนี้

1.7.1 ครูแกนนำที่สังกัดสำนักงานเขตต่างกัน มีการพัฒนาตนเองแตกต่างกัน

1.7.2 ครูแกนนำที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีการพัฒนาตนเองแตกต่างกัน

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.8.1 การพัฒนาตนเอง หมายถึง การปรับปรุงพัฒนาตนเองของครูแกนนำ ให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินครูแกนนำที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดวัดได้จากการตอบแบบสอบถามของครูแกนนำ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

1) ด้านคุณสมบัติส่วนบุคคล หมายถึง การพัฒนาตนเองของครูแกนนำที่เกี่ยวกับการมีคุณธรรม ประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รักและเมตตาศิษย์ รักและศรัทธาในวิชาชีพครู มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2) ด้านศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนาตนเองของครูแกนนำที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ได้ โดยเฉพาะทางด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำแผนสอน การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การวัดและประเมินผลการวิจัยในชั้นเรียน และประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนร่วมกันพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ

3) ด้านการพัฒนาเพื่อนครู หมายถึง การพัฒนาตนเองของครูแกนนำที่เกี่ยวกับการขยายความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองสู่เพื่อนครูในสถานศึกษาในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศได้อย่างเหมาะสมในทุกๆ ด้าน และการได้รับการยอมรับและความศรัทธาจากเพื่อนครู

1.8.2 ครูแกนนำ หมายถึง ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานครของสำนักงานเขตมีนบุรี และสำนักงานเขตหนองจอกที่อยู่ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำ เพื่อเป็นตัวแทนปฏิรูปการเรียนรู้

1.8.3 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้ในสำนักงานเขตมีนบุรี 13 โรงเรียน และสำนักงานเขตหนองจอก 37 โรงเรียน

1.8.4 ประสบการณ์ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ทำการสอนของครูแกนนำ ตั้งแต่เริ่มบรรจุ จำแนกเป็น 2 ระดับ คือ

1) น้อยกว่า 5 ปี

2) 5 ปีขึ้นไป

1.8.5 สำนักงานเขต หมายถึง สถานที่ที่สำนักงานเขตทั้งสองเขตสังกัดอยู่ จำแนกเป็น 2 เขต คือ

1) เขตมีนบุรี

2) เขตหนองจอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์